

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Distinctio tertia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

se qualis est duratio successiua & continua est durare tantum vel quantum. Et oia talia habent mensuram vniuersalem que est motus primus seu tempus, durationi autem que non est secundum rem quantum vel extentam, sed solum secundum rationem, quia coexistit durationi quantum & extentam non conuenit secundum se nec per se durare tantum vel quantum, nec per consequens habet mensuram sibi vniuersalem per quam mensuretur esse tanta vel maior vel minor, quia nihil horum conuenit ei secundum se, sed solum secundum coexistentiam ad motum vel ad tempus, & tunc illud est mensura eius, vel habet eandem mensuram cum illo. Quod etiam additur quod illud cui competit esse tantum quantum est aliud competit commensuratio. Si intelligimus sic quod vnum istorum sit mensura alterius, falsum est, quia duorum pannorum equalium vnus non est mensura alterius. Ad rationem enim mensuram non non sufficit quod aequetur quantitati alterius, sed requiritur quod sit aliquid certius & notius, & quod per ipsum certificemur de quantitate mensurati: unde dato quod esse duorum corruptibilium aequaretur in duratione, non tamen propter hoc vnum esset mensura alterius vel e conuerso nisi per vnum eorum tanquam per aliud notius certificemur de duratione alterius quod non contingit inuenire inter corruptibilia, ut prius deductum fuit.

17. Ad secundum dicendum quod tempus discretum est quantitas, & habet mensuram ad modum numeri, quia plures sunt durationes plurium corruptibilium quam vnus, & haec pluralitas mensuratur vnitatem sicut & numero, sed non habet aliam mensuram durationis secundum se, nec ratione suarum partium nisi secundum coexistentiam ad aliquam durationem quantum & extentam. Et tunc habet eandem mensuram cum ipsa puta tempus continuum, ut dictum fuit.

18. Confirmatio autem quae additur est magis ad oppositum quam ad propositum: quia quantitas discreta permanens non habet mensuram nisi vnitatem cuius replicatione mensuratur totus numerus, & idem est de quantitate discreta successiua, quia permanens & successiua in discretis ut discreta sunt non habent diuersas mensuras, sicut enim mensuratur vnitatem centenarius lapidum, sic centenarius intellectuum sibi inuicem succedentium.

19. AD Rationem principalem dicendum quod tempus continuum est per se mensura successiuorum continuorum per accidens autem mensuratur ea quae successiuis coexistunt, quorum initium & finis extenduntur tempore, & sic esse generabilium & corruptibilium mensuratur tempore, ut patet quarto physicorum.

20. ARGUMENTUM in oppositum concedatur propter conclusionem, quamuis ex forma arguendi procedat ab insufficienti.

DISTINCTIO TERTIA.

Sententia Tertiae distinctionis in generali & speciali.

ECCE ostensum est. Superius Magister determinauit de tempore & loco creationis angelorum, hic vero determinat de conditionibus ipsorum. Et diuiditur in tres partes. Primo determinat eorum conditionem quantum ad ea quae in creatione receperunt. Secundo quantum ad conuersionem & auersionem postea affectam. Tertio quantum ad ordines & officia. Secunda ibi. In principio. 5. dist. post hoc consideratio. Tertia in principio. 4. dist. ibi. Post praedicta. Prima diuiditur in tres. Primo determinat eorum conditionem vel qualitatem quantum ad dona naturalia. Secundo quantum ad dona gratuita. Tertio quantum ad dona perfecta. Secunda ibi. Illud quoque investigatio. Tertia in principio. 4. dist. ibi. Post hoc videndum. Prima pars diuiditur in duas partes. Primo proponit qualia naturalia angeli receperunt. Secundo comparat eos ad inuicem quantum ad dona recepta. Secunda ibi. Hic autem considerandum. Et ista secunda diuiditur in quatuor partes. Primo comparat eos ad inuicem secundum differentiam, declarando per simile. Secundo remouet quoddam dubium. Tertio comparat eos ad inuicem secundum differentiam, declarando per simile. Secundo remouet quoddam dubium. Tertio comparat eos ad inuicem secundum conuenientiam. Quarto excusat se a perfecta determinatione. Secunda incipit ibi. Et sicut differens visgor. Tertia, & sicut in praedictis angeli differabant. Quarta ibi. Has dist. Illa pars quae incipit ibi. Illud quoque inue-

stigatio dignum habetur. in qua determinat eorum qualitatem vel conditionem, quantum ad gratuita, diuiditur in tres. Ad cuius euidentiam sciendum est quod gratia tria facit, reddit bonam voluntatem, illuminat intellectum, & elicit delectationis actum. Et propter hoc ista pars diuiditur in tres partes. Primo determinat de bonitate & malitia angelorum. Secundo de ipsorum cognitione. Tertio de ipsorum dilectione. Secunda incipit, hic inquiri solet. Tertia, solet autem inquiri. Prima in tres diuiditur. Primo mouet quaestionem. Secundo tangit circa hanc vnam opinionem & ipsam auctoritatis confirmat. Tertio ponit aliam opinionem. Secunda incipit ibi. Putauerunt enim quidam. Tertia, aliis autem videtur. Et haec tertia diuiditur in quatuor partes. Primo mouet opinionem. Secundo confirmat eam. Tertio docet quomodo auctoritates contrariae soluantur. Quarto hanc opinionem confirmatam concludit. Secunda ibi. Et ad hoc confirmandum. Tertia ibi. Ideo que Aug. Quarta, ex praedictis igitur. Haec est diuisio in generali.

2. IN SPECIALI sic procedit Magister, & proponit primo quod quatuor circa qualitatem angelorum sunt consideranda quae acceperunt in principio, scilicet essentiae simplicitas, distinctio personalis, vigor cognitionis, & libertas arbitrii. Prima duo pertinent ad substantiam. Tertium ad formam. Quartum ad potestatem. Postea dicit quod differentem habent simplicitatem & differentem cognitionem secundum magis & minus, sicut enim quaedam corpora digniorem formam & essentiam receperunt quam alia, sic & quidam angeli simpliciorem & perfectiorem cognitionem habent quam alii. Deinde dicit quod sicut differentem naturam acceperunt, sic sequitur in eis differenter cognitio & differentia liberi arbitrii secundum magis & minus, nulla superfluitas in natura, nulla ignorantia in intellectu, nulla necessitas in eorum libero arbitrio intelligatur. Postea dicit quod omnes conueniunt in natura & simplicitate in generabilitate & corruptibilitate. Vltimo dicit quod eorum distinctiones solus ipse comprehendit qui eos creauit. Deinde proponit primo, utrum angeli sint creati boni an mali. Et verum aliqua mora fuit inter creationem eorum & lapsum. Deinde ponit vnam opinionem quorundam circa hoc dicentium angelos malos creatos & nullam moram fuisse inter creationem & lapsum, & hoc confirmat cum auctoritate Domini dicentis in Iob, diabolus fuisse homicidam ab initio, & quod in veritate non stetit auctoritate Iob, qui dicit diabolum esse initium figmenti dei ad illudendum ei, qui etiam dicunt angelos qui perstiterunt fuisse creatos perfectos & bonos, quorum vtrumque confirmat auctoritate Aug. Postea ponit contrariam opinionem quae dicit angelos creatos fuisse bonos & iustos quantum ad carentiam culpae. Sed in bono iustitiae per gratiam non confirmatos, & aliquam moram fuisse inter creationem & lapsum. Deinde hanc opinionem confirmat auctoritate Aug. super Gen. qui facit talem rationem, quia a creatore optimo non potuit mala creatura fieri, quod si malum angelum fecisset Deus in eo malitiam non puniret, nec fecisset omnia valde bona. Postea soluit contrarias auctoritates dicens, quod diabolus dicitur figmentum, quia prauidit Deus ipsum lapsum, & ordinauit quanta bona ex malitia ipsius bonis secuta sunt, quia ipsi ex eius tentatione proficiunt. Subdit etiam quod diabolus dicitur in veritate non stetit, quia a veritate cecidit a qua non cecidisset si malus creatus fuisset: fuit enim creatus bonus ab initio, sed statim post initium temporis apostatauit & seipsum occidit. Vel dicitur diabolus homicida ab initio creationis hominis quod per inuidiam fallaciter seducendo occidit. Et hanc opinionem confirmat per auctoritatem Orige. Deinde post istam opinionem sic confirmatam concludit dicens, quod angeli ab initio cognouerunt Dominum, & se & creaturas, & aliquam notitiam boni & mali habuerunt. Vltimo autem dicit qualem dilectionem habuerunt dicens, quod naturali dilectione deum & se diligebant, non tamen meritorie, quod a multis non tenetur. Et in hoc terminatur sententia in speciali.

QUESTIO PRIMA.

Utrum angeli sint compositi ex materia & forma.

Tho. 1. q. 50. ar. 1.

Circa

Circa distinctionem istam quaruntur quatuor. Primum est de angelorum simplicitate. Secundum est de eorum personalitate seu indiuisione. Tertium est de eorum multitudine. Quartum est de eorum cognitione. Quantum ad primum queritur, vtrum angeli sint compositi ex materia & forma. Et arguitur qd sic, quia substantia diuiditur in materiam & formam compositum, sed angelus non est materia, quia esset solum potentia. Nec forma cum illa sit altera pars compositi, ergo est compositus.

2 Item illud quod est per se in genere est totum compositum (quia materia & forma non sunt in genere nisi per reductionem) sed angelus est per se in genere, ergo est compositus.

3 Itē Aug. dicit lib. de mirabilibus sacrae scripturae, qd Deus omnipotens ex informi materia quā prius de nihilo condidit cunctarū rerum sensibilem & insensibilem intellectu carentiū species multiformes diuisit, ergo materia est in cunctis creaturis, quare & in angelis.

4 IN contrarium est quod dicit Dio. 4. dist. de no. qd angeli sunt omnino immateriales & incorporeales. Et Boetius in lib. de duabus naturis, quia natura incorporea substantia nulli innititur materiae fundamento. Constat autem qd angelus est natura incorporea, quare &c.

5 R E S P O N S I O. Circa quaestionē videnda sunt duo. Primum est, vtrum angelus sit compositus ex materia & forma. Secundum est, vtrum sit compositus ex genere & differentia.

6 Quantum ad primum, probant aliqui angelum non esse compositum ex materia & forma duplici ratione. Prima sumitur ex conditione operationis. Et est talis, illud cuius propria operatio est per se intelligere non habet materiam partem sui, sed angelus est huiusmodi, ergo &c. minor patet, maior probatur. Ad cuius evidentiam sciendum est qd substantia materiali non conuenit intelligere non solum propter quantitatem, sed propter potentialitatem & imperfectionem materiae, quod ex hoc patet quia in corporibus siue in corporalibus subiectis illud quod est magis materiale & imperfectum & potentiale magis est remotum a cognitione, vnde corpora inanimata, vel insensibilia non possunt habere maiorem cognitionem propter maiorem potentialitatem & materialitatem. Ex quo potest accipi maior ista, qd illud cui conuenit nobilior modus cognoscendi qui potest esse oportet omnino esse liberū ab eo quod est pura & ab omni materia quae sit simpliciter materia & pura potentialitas, sed illud cui conuenit intelligere est huiusmodi, quia licet in intelligendo sunt diuersi gradus, comparando tamen generales modos cognoscendi, intelligere est nobilior modus, quare &c.

7 Secunda ratio talis est, anima non habet materiam partem sui, ergo nec angelus, consequentia patet, quia perfectior est angelus qd anima. Antecedens supponatur nunc, quia probatum fuit sufficienter in 1. lib. dist. 8.

8 Ista rationes non concludunt. Quod patet de prima sic, Operatio enim intelligendi dicitur alicuius esse dupliciter. Vno modo sicut suppositi operantis. Alio modo sicut principii elicentis, vel immediatē suscipientis. Primo modo est talia maior propositio quae dicit qd illud cuius intelligere est propria operatio non habet materiam partem sui, quia homo est quod intelligit vt suppositū cuius operatio est intelligere, & tamen homo habet materiam partem sui. Secundo modo vera est, quia illud quod est principium elicitiuum, vel susceptiuum actus intelligendi non habet materiam partem sui. Et haec in homine est anima intellectiua cum sua potentia. Similiter potest dici qd angelus est illud cuius operatio est intelligere vt suppositi operantis. Et ob hoc non oportet quod sit compositus ex materia & forma sicut & homo. Sed angelus non est principium elicitiuum, vel susceptiuum operationis intelligendi secundum se totum, sed forma eius quae non habet materiam partem sui, sicut nec anima in homine.

9 Ad secundam rationem dicendum negando consequentiam, nulla enim est consequentia sic arguere, pars speciei non est composita, ergo neq. species, cum ergo anima rationalis sit pars speciei & non completa species, Angelus autem est quid completum in specie, nulla consequentia est si anima non est composita ex materia & forma quod angelus non sit compositus eadem compositione.

10 Tenendo ergo eandem conclusionem probō eā dupliciter. Primum sic. Si angelus est compositus ex materia & forma aut illa forma est separabilis a materia, aut non, si sit separabilis, angelus erit corporalis, quod negatur ab omnibus. Si non sit separabilis, Contra, forma quae est separabilis, est perfectior quam illa quae non est separabilis, quia minus dependet. Sed anima quae est forma hominis est separabilis a materia, forma autē angeli (vt tu dicis) non est separabilis, ergo perfectior & nobilior erit forma hominis quam forma angeli, ergo homo erit perfectior angelo. (Quia perfectio rerum mensuratur secundum perfectionem formarum) hoc autem est inconueniens, quare &c.

11 Secundō sic, illa substantia quae non habet aliquam cognitionem praeter intellectuam non indiget materia quocumq. modo, nec vt parte, nec vt subiecto: sed angelus non ponitur habere cognitionem nisi intellectuam, ergo non habet materiam quocumq. modo. Minor supponitur ab omnibus communiter loquentibus, & potest probari, quia nulla cognitio superior est intellectuā, nec est alia quae ea inferior nisi sensitiua. Sensitiua autē non est nisi in organo composito ex contrariis quod est corporale, & ideo repugnat angelo cum sit incorporealis, nullam ergo cognitionem habet angelus nisi intellectuam, & hoc fuit maior. Maior probatur, quia cum materia sit propter formam vt dicitur 1. phy. forma nunquam vnitur materiae, nisi indigeat ea quo ad esse, vel quo ad operari, forma autē angelī si quae esset vt pars non indigeret materia quo ad esse nisi poneretur angelus corporalis, vt prius dictū est, nec quo ad operari, quia operatio intellectuā quae est propria angeli non indiget materia vt subiecto, quia hoc modo nullum intelligere indiget materia vel corpore. Si autem indigeret ea vt obiecto necesse esset quod angelus haberet aliam cognitionem inferiorem intellectuā per quam representaretur sibi suum obiectum, sicut per phantasiam representatur intellectui nostro obiectum, quare &c. & sic patet primum.

12 Circa secundum (scilicet an in angelo sit compositio ex genere & differentia) Notandum qd differt esse in genere, & esse compositum ex genere & differentia. Ad hoc enim qd aliquid sit genus, vel in genere sufficit qd sit limitatum re & ratione. Genus enim, vel esse in genere important quandam limitationē, etiā ex suo nomine. Vnde deū qui est illimitatus re, & ens in cōmuni quod est illimitatum ratione non dicimus esse genere, nec esse in genere. Istud autē non sufficit ad hoc qd aliquid sit compositum ex genere & differentia, sed requiritur qd sit compositum ex partibus facientibus vnum per essentiam, in simplicibus enim siue substantiis, siue accidentibus non est propria differentia.

13 Quod patet primo, quia differentia praedicatur de specie in quale, sicut apparet ex ipsa ratione differentiae quam assignant Porphyrius, & Philosophus 5. metaph. Sed illud quod dicit totam rei naturam nullo modo potest praedicari in quale, sed praedicatur in quid, ergo differentia non dicit totum quicquid dicit species, sed partem. Hoc autem non potest esse in simplicibus, ergo in simplicibus non est dare differentiam.

14 Secundō, quia quando conceptus sunt eiusdem rei simpliciter, & aequē determinari sub indeterminato conceptu generis qua ratione vnus eorum esset conceptus speciei, eadem ratione & alius, sed in simplicibus conceptus speciei & differentiae constituentis speciem (si qua esset) essent eiusdem rei omnino, nec differrent vt totū & pars, essent etiā aequē determinati, ergo qua ratione vnus esset conceptus speciei, eadem ratione & alius. Et ita differentiam non esset differentia, sed species, quare &c.

15 Tertiō, quia in compositis aliud est quod differt, & quo differt, quod constituitur, & quo constituitur. (Simplicia autē seipsis constituntur, & seipsis differunt.) Cū igitur differentia sit qua species sub genere constituitur, & ab alia specie distinguitur, patet qd differentia in compositis habet locum, non autem in simplicibus. In huius signum nullus assignauit vnquam differentias accidentium, nec assignauit definitionem quae est ex genere & differentia, nisi in substantiis compositis. Ex hoc apparet secundum propositum, scilicet quod angelus licet sit in genere, quia

limita

limitatus est re & ratione tamē non est propriē cōpositus ex genere & differentia, cum sit substantia simplex.

16 Ad Primum argumentum dicendum q̄ illa diuisio substantiæ in materiam, formā, & cōpositum est substantiæ materialis & transmutabilis, quia per transmutationem illa tria innotescunt, materia quidē ut subiectum, forma ut terminus, & cōpositum quod resultat ex hoc q̄ per transmutationē forma sit in materia. Sed substantia absolute accepta prout consideratur à metaphysico non cōprehenditur sub illis membris, quia est dare substantiam simplicem per se subsistentē, quæ non est pars alterius, nec ex alteris cōposita, ut probatur. 12. meta. & talis est angelus.

17 Ad secundum argumentum patet per idem.

18 Ad tertium dicendum q̄ Aug. frequenter sequi videtur opinionē illorum qui posuerunt angelos habere corpora & per consequens oportet q̄ dicat angelos esse cōpositos ex materia & forma nō ex intentione hoc asserendo. Sed secundum opinionem aliorum loquendo.

QVASTIO SECVNDA.

Utrum personalitas seu indiuiduatio competat angelis.

Thom. 1. q. 3. ar. 2. ad tertium. Vide Capreolum.

Circa secundum sic proceditur. Et videtur quod personalitas seu indiuiduatio non competat angelis, quia forma indiuiduatur per hoc quod recipitur in materia signata. Sed angelus est forma subsistens per se absq̄ materia: ergo ei non competit esse indiuiduum.

2 Itē Plato formas quas posuit separatas dicit esse vniuersales. Sed angeli sunt formæ à materia separate, ergo &c.

3 IN Oppositum est, quia actiones seu singularium, angeli aliqua agunt, ergo &c.

4 Item secundum Boëtium quicquid est, ideo est, q̄ vno numero est.

5 **R**ESPONSIO. Huic questioni premitendum est vnum. scilicet q̄ hoc indiuiduum, suppositum & persona aliquo modo sunt idē, & aliquo modo differunt, qualibet enim natura singularis in quocunq̄ genere sit, potest dici indiuiduum: suppositum autē non dicitur nisi natura singularis in predicamento substantiæ, nec quocunq̄ talis, sed solum cōpleta, persona dicitur illud idem in natura intellectuali solum, ergo omnis persona est suppositum, & omne suppositum est indiuiduum. Sed non omne indiuiduum est suppositum, nec omne suppositum est persona.

6 Nunc ergo tractabitur questio secundū illud quod est cōmunis. scilicet quod sit principium indiuiduationis tam in materialibus q̄ in immaterialibus. Est funt de hoc duæ opinioniones. Prima est q̄ materia est primum & per se principium indiuiduationis in habentibus materiam. Cuius ratio est, quia illud quod de se est indiuiduum videtur esse aliis causa indiuiduationis. Sed in materialibus materia est de se indiuidua, ergo &c. Maior patet, quia quod secundum se est tale puta calidum, videtur aliis esse causa caliditatis. Et similiter in proposito nostro, quia quod secundum se indiuiduum est videtur esse causa indiuiduationis in aliis. Minor probatur, quia illud est indiuiduum, quod de se nō est aptū natū esse in multis, quē ad modum per oppositum vniuersale dicitur quod est aptum natū esse in multis. Sed sola materia in rebus habentibus materiam est huiusmodi, ipsa enim sola (ex hoc q̄ est primū subiectum) habet q̄ non sit in alio, sed alia sint in ipsa, ergo ipsa de se est indiuidua. Alia autem indiuiduantur quatenus recipiuntur in ipsa sicut forma substantialis & accidentalis. Per eandem rationem forma quæ in alio non recipitur (ut angelus) secundum se est indiuidua, & vna numero. Nec est huius alia causa querenda, cum prædicatum claudatur in ratione subiecti.

7 **Q**ui sic dicunt falluntur æquiuocatione, nā nō esse in aliquo vno vel pluribus, multipliciter dicitur, sicut esse in aliquo multipliciter dicitur. Esse enim in aliquo est duplex. Vno modo per inhaerentiā ut albedo est in corpore. Alio modo per identitatem & essentialē prædicationē ut homo in Sorte. Esse in pluribus primo modo, scilicet per inhaerentiā, non est de ratione vniuersalis. Tum quia secundum hoc substantiæ complete, quæ nō habent esse in alio per inhaerentiā non possent habere rationē vniuersalis generis, aut speciei, & sic periret prædicamentum substantiæ in quo sunt per se substantiæ cōpletæ. Tum quia

si esse in multis per inhaerentiā esset de ratione vniuersalis, esse in vno solo esset de ratione indiuidui & singularis. & sic materia cum in nullo sit per inhaerentiā, nec in vno nec in pluribus nō posset habere rationē vniuersalis aut singularis. Cuius oppositū assumunt, relinquunt ergo q̄ esse vel non esse in aliquo vno vel pluribus per inhaerentiā nihil facit per se ad hoc quod aliquid sit vniuersale vel indiuiduum, seu singulare. Ex quo tamen sensu procedit hæc opinio, esse autē in pluribus per realem identitatem, & dici de pluribus per prædicationem essentialē est de ratione vniuersalis. Sic enim vniuersale est vni in multis, & per oppositum indiuiduum vel singulare est in vno solo, & dicitur de vno solo. Isto autē modo non plus cōuenit materiæ esse in vno solo, nec plus repugnat ei esse in pluribus & dici de pluribus quā forma, sicut enim forma ut albedo dicitur de hac, & de illa, & est in illis per modum quo vniuersale est in singularibus, sic etiam materia dicitur de hac, & de illa, & est in illis per modum quo vniuersale est in singularibus, patet ergo quod hæc opinio procedit æquiuocē.

8 Alia est opinio q̄ in materialibus quæritas est principium indiuiduationis, substantiæ verō separate seipsis indiuiduantur. Primum patet sic, quia per illud constituitur aliquid in esse indiuidui per quod distinguitur ab alio indiuiduo eiusdem speciei, sicut per idē constituitur aliquid in speciei, & differt ab eis quæ sunt alterius speciei. Sed vni indiuiduum differt ab alio eiusdem speciei primo per quantitatem, ergo quantitas est primū principium indiuiduationis. Maior patet, sed minor probatur, quia deo indiuidua eiusdem speciei nō differunt in quidditate seu natura cōmuni, sed magis conueniunt, & per consequens nō differunt per materiā & formā absolute, quia hæc sunt partes quidditatis cōmunes, & ponuntur in diffinitione, differunt autē per hanc formam, & hanc materiam, sed forma non est hæc nisi quia recipitur in materia signata, materia autem signatur per quantitatem, ergo per quantitatem primo differunt indiuidua eiusdem speciei: ipsa igitur est primū principium indiuiduationis. Et confirmatur, quia per illud indiuiduatur forma per quod habet quod nō sit multis cōmunicabilis, sed hoc habet ex eo quod recipitur in materia signata dimensionibus determinatis, ergo &c. Sicut autem forma materialis habet quod sit incommunicabilis per hoc quod recipitur in materia signata, sic formæ vel potius substantiæ separate à materia à seipsis habent quod sit incommunicabiles pluribus, & ideo seipsis sunt singulares & indiuidua.

9 Hæc autē positio deficit in se & in suis rationibus. In se quia dicit quantitatem esse primū principium indiuiduationis, quia subiectum naturaliter prius est accidente. Sed cōpositum ex materia & forma subiectum est quantitatis non solum secundum rationē & intellectu quod facit vniuersalitate in rebus, sed potius secundum esse in re extra secundum q̄ vnumquodque est singulare & vnum numero: ergo cōpositum ex materia & forma prius est hoc aliquid, & vnum numero (saltem ordine naturæ) quā sit quantum, non ergo primū principium indiuiduationis est quantitas, imō nec principium, cum sequatur substantiam iam indiuiduam existentem secundum ordinem nature. Et loquor de quantitate quæ inest rei factæ de qua procedit prædicta opinio.

10 Itē quantitatem esse principium indiuiduationis & signationis materiæ aut intelligitur per se & intrinsecē ita q̄ quantitas sit de ratione indiuidui & materiæ signatæ, aut solum concomitariū, quia indiuiduatio & signatio substantiæ concomitantur signationē quantitatis, est tamen vnum non de ratione alterius. Primum non potest dici, quia sub natura cōmuni est dare aliquod suppositū vel indiuiduum per se, non enim potest dici quod omnia sint per accidens. Cum omne per accidens reducat ad aliquod per se. Sed si quantitas esset intrinsecē de ratione indiuidui, vel materiæ signatæ nullum suppositum esset per se, quia quodlibet includeret res diuersorū generum ex quibus non potest fieri vnum per se, quare &c. Sequetur igitur q̄ suppositum in materialibus (ut Sortes) non esset ens per se, nec vnum per se, nec in prædicamento substantiæ, sed in duobus (ut homo albus) nec ista esset per se Sortes est homo, sicut nec ista, homo albus est homo

homo, nec esset aliqua generatio per se, generationes enim sunt singularia & non vniuersalia, quæ omnia sunt inconuenientia.

11 Si autè quantitas nõ sit de ratione indiuidui per se & intrinsecè, sed cõcomitatiuè scilicet, quia nõ indiuiduaretur substantia materialis nisi præcedente indiuiduatione quantitatis. Contra, quia aut illud intelligeretur de quãtitate quæ manet in substantia, aut de ea quæ in generatione substantiæ præcedit in subiecto quod transmutatur ad formã, non potest hoc intelligi de quãtitate quæ manet in re facta, quia omni accidenti præintelligitur subiectum subsistens. Sed quantitas accidens est substantiæ, ergo præintelligitur ei substantia subsistens, hæc autè sunt indiuidua & singularia, quare &c.

12 De quãtitate autè quæ præcedit in subiecto transmutationis existimant quidã quod sit principium indiuiduationis quia illud est principium indiuiduationis, per quod differt indiuiduum ab indiuiduo. Sed hoc est quantitas quoad fieri * & accidentaliter, sed nõ quoad esse, & intrinsecè, ergo &c. Minor probatur, quia indiuiduum nõ differret ab indiuiduo in eadè specie, nisi contingeret ea plura esse. Ad hoc autè præexigitur quantitas, quia materia non potest suscipere diuersas formaseiudem speciei, nec simul nec successiue nisi mediante quãtitate secundum mediũ in transmutatione non secundum medium in esse subiectum forme. Nam sicut esse sub forma sanguinis dat sibi specialem potentiam ad formam specialem in transmutari, ita esse sub quãtitate dat sibi generalem potentiam respectu plurium formarum recipendarum simul vel successiue.

13 Sed istud nõ videtur, quia aliud est principium indiuiduationis & aliud est causa & principium quare materia potest esse sub pluribus formis. esto enim quod materia non potest esse nisi sub vna forma nec simul, nec successiue, nihilominus adhuc esset dare indiuiduũ in illa natura, non enim existeret vniuersaliter sed singulariter. Licet ergo quantitas præcedens in subiecto quod transmutatur sit causa plurificationis indiuiduorum sub eadem specie in his duntaxat quæ per agens naturale producuntur, quia in aliis fortè non est verum, nõ tamè propter hoc est principium indiuiduationis, quia accidit indiuiduo in quantum huiusmodi quod sub eadè natura sit aliud indiuiduum cum quo conueniat, vel à quo differat. Verum est igitur quod vbi cõtingit esse plura indiuidua sub vna specie per illud differt vnũ ab alio per quod cõstituitur in se ipso. Sed nõ cõuertitur, vt omne illud sit de constitutione indiuidui, etiam accidentaliter * & non intrinsecè, quod requiritur ad hoc vt differat ab alio indiuiduo sub eadè specie, quia ad hoc præexigitur illud quod est causa plurificationis sine quo tamen verè maneret ratio indiuiduationis. Sic igitur deficit hæc opinio in se, deficere etiã in suis rationibus patebit soluendo eas in fine.

14 Dicendum ergo quod nihil est principium indiuiduationis nisi quod est principium naturæ & quidditatis. Quod apparet primo sic, eorum quæ sunt idem in quantum huiusmodi sunt eadem principia, sed natura vniuersalis & indiuidua seu singularis sunt idem secundum rem, differunt autem secundum rationem, quia quod dicit species in determinatè indiuiduũ dicit determinatè, quæ determinatio & indeterminatio sunt secundum esse & intelligi, vniuersale enim est vnũ solum secundum cõceptum. Singularè verò est vnũ secundum esse reale. Nam sicut actio intellectus facit vniuersale, sic actio agentis naturalis terminatur ad singulare, ergo eadem principia secundum, & differentia solum secundũ rationem sunt quidditatis & indiuidui.

15 Secundo quia illud quod conuertitur cum ente & de eisdem predicatur nõ dicit aliquid additum super ea de quibus dicitur. Sed esse indiuiduum conuertitur cum ente accepto secundum esse reale. Nihil enim existit in re extra nisi indiuiduum, vel singulare, ergo esse indiuiduũ non conuenit alicui per aliquid sibi additum. Sed per illud quod est. Per quid ergo est fortes indiuiduum? per illud per quod est existens, & hæc sunt extrinsecæ finis, & agens cuius producere singulare, sicut & ipsũ singulare est. Sicut enim actiones sunt singulariũ ita ad singularia terminantur. Intrinsecè sunt hæc materia, & hæc forma.

Quod si quæras per quid forma est hæc? dico quod per illud per quod est in re extra & hoc est extrinsecè agens. materia autè concomitatiue inquãtum forma purè materialis sine materia nõ existeret. Idè dico de materia nisi quod sua indiuiduatio plus dependet à forma quæ cõuertitur, quia forma magis est ratio essendi materiæ quæ cõuertitur, substantiæ autè separarè nullo modo intrinsecè indiuiduatur nisi seipsis. Et est hoc intelligendũ quod si natura cõmunis pluribus suppositis esset in eis vna secundum rem quemadmodum in diuinis, oporteret tunc præter naturã communitatem & eius principia quærere aliud quod esset principium cõstituendi suppositum quemadmodũ in diuinis relatio, eo quod in natura cõmuni non differunt supposita. Sed nunc cum natura cõmunis diuersis indiuiduis sit solum vna secundum rationem, & diuersa secundum rem, non oportet præter naturã & principia naturæ quærere alia principia indiuidui: sed eadè vt sunt existentia sicut natura cõmunis & indiuiduum solũ differunt vt concepta & existens.

16 Ex hoc apparet responsio ad rationes secundæ opinionionis. Quod enim primo dicitur quod indiuidua eiusdem speciei nõ differunt in quidditate, vel natura cõmuni, verũ est vt accipitur secundum absolutã eius rationem. Sed in ea sic accepta conueniunt quæ tamen conuenientia est solũ secundum rationem sicut & vnitas naturæ secundum speciem est solum vnitas rationis. Sed in natura & quidditate accepta secundum realem existentiam differunt & in principis naturæ consimiliter acceptis. Et hæc sunt hæc materia & hæc forma. Et quod subditur quod forma nõ est hæc nisi quia recipitur in materia signata. Materia autè nõ signatur nisi per quãtitatè, falsum est. Nam forma per seipsam intrinsecè est hæc, & non per hoc quod recipitur in materia, nisi cõcomitatiue, quia quod fit hæc nõ habet in materia nisi fortè sit forma separabilis vt anima. Signatio autè materiæ qua dicitur hæc nõ est per quãtitatè, sed cõpetit ei per aliquid sui generis sicut quod fit ens & vnũ. Signatio verò qua dicitur tanta puta bicubita, vel tricubita bene cõpetit materiæ per quãtitatè. Sed hæc signatio non facit eam indiuiduam, sed supponit.

17 Ad secundum patet per idem.
18 E T similiter ad primum principale.
19 Ad aliud dicendũ quod Plato errauit si intellexit formas separatas esse vniuersales prædicatione, præter errorem qui est in ponendo eas separatas esse à rebus. Et quantum ad hoc reprobat ab Arist. in pluribus locis.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum possunt esse plures angeli sub vna specie.
Tho. 1. q. 50. ar. 4. de Palude in. 4. d. 43. q. 3.

Circa tertium videlicet pluralitatè angelorum quæruntur duo. Primum est, vtrum possint esse plures angeli sub vna specie. Secundum est vtrum angeli sint in alio quo magno numero. Ad primum sic proceditur. Et videtur quod plures angeli nõ possunt esse sub vna specie, quia differentia secundum formã est differentia secundum speciem, sed duo angeli est nõ habeant materiam differunt necessãrio secundum formas suas, ergo necessario differunt secundum speciem, sed ea quæ differunt secundum speciem esse sub eadè specie implicat contradictionem, ergo &c.

2 Item Deus & natura nihil faciunt frustra (vt habetur primo celi) sed si essent plures angeli in eadem specie essent frustra, ergo &c. Minor probatur, quia plurificationis indiuiduorum sub vna specie est propter cõseruationem speciei. Sed in incorporalibus (quales sunt angeli) species potest semper in vnico cõseruari, ergo frustra essent indiuidua plura sub tali specie.

3 IN CONTRARIUM arguitur quia de ratione speciei est quod predicetur de pluribus differentiis numero actu, vel saltè aptitudine, cum autè angeli sint in genere & specie, ergo in eis sunt vel esse possunt plures eiusdem speciei. Maior patet ex diffinitione speciei quã ponit Porphi. Et propter aliud quia ad plura se extendit cõceptus vniuersalis quæ singularis. Sed hoc nõ esset nisi conceptus vniuersalis esset pluriũ secundum actum, vel aptitudinẽ. Minor de se manifesta est, ergo &c.

4 Item Deus potest annihilare aliquem angelum quæ (vt aduersa dicit) solus est in illa specie. Speciem autè illam
S con

* alias fieri antecedens

q. sequen. num. 10.

* alias antecedens

constat q̄ Deus potest reparare creando angelum aliquē sub ea sicut a principio fecit. Sed nō videtur necessario q̄ reparando speciem iterato recreet angelum nihilatū, nec forte est possibile, repararet ergo creando alium angelū, ergo saltē successiue possūt esse plures angeli sub vna specie. Et per eandē rationē vt videtur, possunt esse plures simul. Cū nō habeant inter se oppositionem impediētem nec successiōnis necessarium ordinem.

RESPONSIO. Hic est vnum praeintelligendū, scilicet quando effectus dependet solum ex vna causa tota possibilitas vel impossibilitas illius effectus dependet ex conditione & possibilitate causae. Entitas autē angelorum, & per consequens vnitatis & pluralitas immediatē & solum dependet a causa prima. Et ideo tota possibilitas vnitatis & pluralitas angelorū, in vna specie arguenda est ex natura potentiae diuināe. Potentia autē diuina se extendit ad omne illud quod non implicat contradictionē (vt ostensum est in 1. lib.) Et ideo inquirendum est vtrū angelos plures esse sub eadē specie implicet contradictionem.

1077.1.

Et dicunt aliqui q̄ sic, per rationem, quae tacta est in opponendo, scilicet q̄ differentia secundū formā, est differentia secundū speciem, quā alii sic confirmant, licet differentia secundū formā, quando non accipitur secundum absolutā rationē formae, sed secundum q̄ haec forma nō facit differentiam specificam, sed numeralem, sicut differunt duae animae, & duae quantitates separate: tamen differentia secundum absolutam rationē formae facit differentia specificam. Illud enim a quo differt linea secundum absolutam rationem lineae, oportet esse non lineam. Sed differentia formarum totaliter separatarum a materia vt sunt angeli solum potest esse secundum absolutam rationem formae, ergo &c. Probo minorem. Omnis forma continēs sub se multa, habet quandam latitudinem, quae potest esse duplex, vel secundum diuersos gradus formales, quorum vnus secundum se est nobilior & perfectior altero: & haec est latitudo generis, sub quo sunt diuersi gradus specifici & formales, sumpti secundum absolutam rationē formae. Alio modo sumitur haec latitudo secundum plurificationem numeralem in eodem gradu. Prima latitudo conuenit formis secundum suam rationem absolute acceptam. Sed secunda non potest hoc modo eis conuenire, faceret enim colligiam specificam. Et ideo oportet quod forma cui conuenit haec latitudo includat vel importet aliquid quod sit extra absolutam rationē formae, & illud est aliqua imperfectio & potentialitas. Sic enim plurificari videtur esse imperfectio, & potentialitas. Nam forma quae est actus purus (vt prima causa) nō potest plurificari. In formis autem vt isti dicunt, non potest esse nisi duplex imperfectio, vna quantum ad gradus formales, secundum quod vna est in gradu formali inferiori, q̄ alia. Alia in quantum forma nata est habere rationem partis secundum rem, sicut forma substantialis vel accidentalis pars est composita, vel sicut quantitas minor nata est esse pars quanti maioris. Et ista potentialitas per quam forma nata est esse pars composita dat animae & cuiuslibet formae substantiali & accidentali quandam latitudinē vt possit plurificari numero secundum eundem gradum. Etiam dato quod non informant actū subiectū. & quia essentia angelī non est forma quae sit vel esse possit pars alicuius compositi. Ideo in angelis non potest accipi differentia, nisi secundum specificā rationē formae, quae facit differre secundum speciem.

7 Haec autem opinio fatetur q̄ differentia secundum formam, & non secundum absolutam rationem formae, sed secundum quod haec forma, facit differentia numeralem, & non specificam, & istud est concedendum, quia verum est. Omnis enim differentia est per formam siue per actum, per materiam enim, quae est pura potentia, res nō possunt ab inuicem differre, nec separatē a materia, cum (materiam non habeant) nec materiales. Cuius ratio est, quia differre supponit esse. Et proportionabiliter differre actū supponit esse actū, per materiam autem nihil habet esse actū, sed tātū per formā. (Quaelibet enim res composita ex materia & forma per materiam quidē habet, q̄ possit esse vel nō esse, per sola autem formā habet quod sit actū) igitur nulla differentia est per materiam, sed solum per formam in habentibus formam & materiam. In

his autem quorū vnum habet materiam, & aliud est sine materia, potest esse differentia penē materiam secundum affirmationem & negationē, quia vnum habet & aliud non habet. Sed in habentibus materiam tenet quod dictum est. Concedamus ergo illud quod est verum in praedicta opinione, videlicet quod differentia secundum absolutam rationem formae est specifica: differentia autē formae a forma secundum quod haec & vna siue singularis est numeralis solum.

8 Quod autē additur, q̄ in substantiis separatis non potest esse differentia, nisi secundum absolutam rationem formae, negandum est. & cum probatur, quia latitudo formae per quam competit ei, q̄ possit multiplicari secundum numerū est imperfectio, & potentialitas formae per quam potest esse realis pars alicuius totius. Dicendū q̄ nō est verū. Si enim loquamur de partialitate, secundum quā forma substantialis vel accidentalis est pars compositi ex materia & forma, vel ex subiecto & accidente, & ex ea assignatur causa plurificationis numeralis, ac per hoc negetur talis plurificatio in substantiis separatis, petitur principū, & nihil probatur. Idem enim est dicere q̄ sola forma, quae est altera pars compositi plurificatur numeraliter, & quod substantia simplex per se subsistens nō plurificatur numeraliter, vel vni includitur in altero, & ideo assumere vni ad aliud concludendum sine probatione est petere principium. Et si dicatur q̄ talis plurificatio venit ex imperfectioe formae, verū est, sed non ex illa q̄ pars est, sed ex alia cōmuniore (vt postea dicitur.) Si autē loquamur de partialitate, secundum quam minor quantitas potest esse pars maioris quantitatis nō potest ex ea reddi causa plurificationis numeralis.

9 Ad cuius euidentiā est sciendum quod si natura speciei esset prius vna secundum numerū, & postmodum diuideret in plures secundū numerū, quemadmodū lignū diuiditur in plura ligna quorum quodlibet est hoc lignum nullus dubitaret quantitatem esse principium huius plurificationis. Cū ratio quanti sit q̄ diuidatur in ea quae insunt (vt dicitur. Metaph.) Sed nō sic diuiditur natura cōmuni in indiuidua tanq̄ prius sit vna secundum rem, sed solum secundum rationem, imō nec proprie diuiditur in plura indiuidua, sed potius vnitatis eius ex pluribus indiuiduis colligitur per actum intellectus, qui facit vniuersalitatē in rebus: vnde differt haec diuisio ab illa in tribus. Primum est, quia quanti est vnum secundum rem, species autē solum secundū rationem. Secundum est, q̄ partes quanti diuisi sunt per se partes integrales, & nō subiectiue, nec recipiunt praedicationē eius quod in ipsa diuiditur, non enim partes ligni sunt illud lignū quod in ipsa diuiditur diuisione quantitatiua, & licet quaelibet pars ligni dicatur lignū, tūc tamē nō est praedictio totius quantitatiue de suis partibus, sed totius vniuersalis: indiuidua autē sunt partes subiectiuae speciei, & nullo modo integrales. Tertium in quo differit, est quia in diuisione quantitatiua ex reali vnitatis praecedente confurgit multitudo, sed hic eōtrario ex reali multitudine existente vel possibili in indiuiduis cōfurgit per actū intellectus vnitatis speciei. Vniuersale enim aut nihil est, aut posterius est illis singularibus, vt dicitur primo de anima. Verū est q̄ postq̄ formatus est cōceptus speciei, iterato diuidi potest in pluralitatem indiuiduorū, & sic vnitatis praecedat pluralitatem. Sed simpliciter prima formatio vnitatis speciei consequitur pluralitatem, ergo ex eo q̄ parū vel minores quantitates sunt vel esse possunt partes maioris quantitatis bene sequitur quod cōpetit quantitati q̄ possit diuidi in plures quantitates quae sunt partes eius integrales, & de quibus non praedicitur. Sed ex hoc non sequitur quod sit causa quare sub specie multiplicetur indiuidua, quia diuisio quantitatis in suas partes, & diuisiones speciei in indiuidua sunt diuersarum rationū, & quasi oppositarū. Et quāuis partes quantitatiue diuisae sint indiuidua quantitatis absolute sumptae, quia quaelibet pars quantitatis est quantitas. Tamen accidit eis quoad hoc quod fuerunt vel esse potuerunt partes alicuius totius integralis. Tum quia si essent duae quantitates infinitae, quarum vna non posset esse pars alterius, nihilominus ipse esset in indiuidua ipsius speciei. Tum quia partes alicuius totius heterogenei nō propter hoc q̄ sunt partes, sunt indiuidua vnius speciei.

Non

Non enim quilibet pars equi est equus, sicut quilibet pars quantitas est quantitas, quia hoc est heterogeneum, & illud homogeneum, quantum vobis quilibet pars & totum, ergo ex hoc quod aliqua forma potest esse pars integralis alterius, non potest reddi causa multiplicationis numeralis sub eadem specie, sed est fortiter extranea applicatio.

10. Est autem alius modus qui tactus est in precedenti quaestione, scilicet quod quantitas est causa pluralitatis individuum sua specie in materialibus, non quod diuisio speciei in individua sit diuisio quanti vnius secundum rem in plura. Sed quia materia quae est alia pars individui in materialibus non potest plures formas recipere, nisi mediante quantitate non secundum medium in esse subiectum formae, sed secundum medium in transmutari, vel fieri, ut expositum fuit precedent.

11. Sed istud non valet, primo quia per eandem rationem quantitas est principium pluralitatis secundum speciem, quia sicut duae formae eiusdem rationis non recipiuntur in materia nisi per quantitate diuisam, ita nec plures formae diuersarum rationum possunt recipi simul, nisi in materia eodem modo diuisa. Sed propter hoc non ponitur quod quantitas sit causa pluralitatis secundum speciem, ergo nec propter hoc est ponendum quod sit causa pluralitatis secundum numerum.

12. Item licet materia non possit recipere plures formas, nisi mediante quantitate secundum medium, in transmutari secundum cursum naturae. Alio tamen modo potest. Nam in prima rerum productione diuersae formae eiusdem speciei & etiam diuersarum, fuerunt productae in diuersis partibus materiae, absque quantitate media in fieri vel in esse.

13. Item si concederetur quicquid istud dicunt, nihil est ad propositum. Si enim forma quae recipitur in materia non potest pluraliter secundum numerum, nisi mediante quantitate, nunquid propter hoc potest concludi quod substantiae separatae a materia non possunt pluraliter secundum numerum, quia non habent quantitate? non videtur, imo contrarium, quia quantitas nihil facit secundum eos ad pluralitatem formarum etiam secundum numerum, nisi quia tales formae requirunt plures partes materiae, in quibus recipiantur, quae pluralitas partium materiae est per quantitatem secundum medium in fieri, ergo ad unitatem vel pluralitatem formarum, quae non recipiuntur in materia, nihil penitus facit quantitas.

14. Dicendum est ergo quod non repugnat naturae angelice pluraliter secundum numerum in eadem specie, quod patet ratione & autoritate, & est talis ratio, omnis natura quae producit ab agente actione iterabili potest pluraliter secundum numerum. Sed omnis creata natura est huiusmodi (etiam substantiae separatae) igitur &c. Maior patet, quia sicut agens vna actione producit vnum, ita agens pluribus actionibus producit plura, quia sicut actio est iterabilis, sic & terminus actionis. Minor probatur, quia omnis actio quae potest voluntarie interrumpi manente virtute actiua, quae est principium actionis potest iterari maxime si tota actio & productum per actionem dependeat ex sola virtute producentis. In his enim tota potentialitas, unitas, & pluralitas actionis & producti est ex virtute producentis. Et haec est causa quare non potest esse in diuinis, nisi vnus filius, quia actio qua producit, nec potest interrumpi, nec iterari. Sed actio qua Deus producit quascumque creaturas, maxime autem substantias separatas voluntarie potest interrumpi in eis, etiam tota actio & productum dependent ex sola virtute producentis, ergo talis actio potest iterari, & haec fuit minor. sequitur ergo conclusio. scilicet quod omnis creatura, & maxime substantiae separatae possunt pluraliter secundum numerum.

15. Ad idem est autoritas beati Augustini de lib. arb. vbi loquitur de peccato angelorum supposito quod omnes peccassent, dicit sic, nec bonitas eius, id est, Dei, quasi aliquo modo, nec omnipotentia difficultate deficeret in creando alios, quos in eis sedibus collocaret, id est, in eisdem gradibus gratiae. Et per consequens naturae, cum angeli receperunt gratuita secundum naturalia, quas alii peccando deseruissent, vnde negare quod Deus non possit facere plures angelos sub vna specie derogat diuinae potentiae, cum ex parte rei producibilis non sit euidentis contradictio, nec etiam probabilis, & propter hoc illa opinio condemnata est Pa-

rius pluribus vicibus, & de eius condemnatione sunt tres articuli, videlicet octogesimo primus, in quo dicitur sic, quod quia intelligentiae non habent materiam, Deus non potest plures eiusdem speciei facere (supple) Error est. idem habetur articulo nonagesimo sexto, vbi dicitur sic, quod Deus non potest multiplicare individua sub vna specie sine materia, error est. & similiter articulo centesimo nonagesimo primo dicitur sic, quod formae non recipiant diuisionem, nisi secundum materiam. est error, nisi intelligatur de formis eductis de potentia materiae. Argumenta pro ista parte concedenda sunt.

16. Ad primum argumentum in oppositum, cum dicitur quod omnis differentia secundum formam est differentia secundum speciem, dicendum quod est falsum, quia omnis differentia est secundum formam, sicut declaratum fuit prius. Sed differentia secundum absolutam rationem formae est specifica, differentia autem formae a forma, non secundum absolutam rationem formae, sed secundum quod haec forma est numeralis, & haec differentia potest esse in omni natura creata, sicut ostensum est. Sola enim natura diuina, quae nec est de se plures, nec est ab alio pluralificabilis, quia non habet causam effectiuam est de se, & ex se vna numero, nec potest secundum numerum pluralitari, vnde qui posuerunt quod angeli seu substantiae separatae non sunt a Deo sicut a causa efficiente, sed solum sicut a causa finali (prout aliqui imponunt Aristoteli) dixerunt quod omnes substantiae separatae differunt secundum speciem, nec possunt pluralitari sub eadem specie, quemadmodum nec natura diuina. Sed ex quo veritas fidei habet, & etiam veritas prophetiae, quod omnes substantiae separatae sunt a deo, sicut a causa efficiente necesse est quod possunt pluralitari secundum numerum sub eadem specie, quia dependet a Deo, sicut a causa efficiente eas actione voluntaria & iterabili. & haec est imperfectio propter quam conuenit eis quod possunt pluralitari, & non solum illa imperfectio per quam forma potest esse pars alterius (ut alij dicebant).

17. Ad secundum dicendum quod licet conseruatio speciei sit quaedam causa propter quam pluralificantur individua sub specie, non tamen est tota causa, quia tunc non multiplicarentur ultra quam necesse esset speciem conseruari, quod non est verum: pluralitur ergo propter multas alias vrilitates, quas Deus praedidit prouenire ex eis, tam in corporalibus, quam in incorporeis. Et ideo non sunt frustra.

QUESTIO QUARTA.

Verum angeli sint in aliquo magno numero.

Thom. 1. q. 50. ar. 3.

Postea quaeritur. Vtrum angeli sint in aliquo magno numero, videtur quod non, quia sicut est in corporalibus, ita in spiritualibus (ut videtur) Sed in corporalibus nobilissima corpora (ut caelestia) sunt in minori numero quam alia, ergo similiter angeli qui sunt inter creaturas spirituales nobiliores sunt in minori numero quam animae rationales.

1. Item res procedit a Deo, sicut numeri ab unitate alio quo modo. Sed in numeris accedentibus ad unitatem minor est pluralitas, ergo in rebus maxime accedentibus ad causam primam quae est maxime vna, debet esse minor pluralitas, talis est natura angelica, ergo &c.

2. IN CONTRARIUM est quod dicit Dion. 4. cap. de angelica Hierar. quod numerus intelligentiarum excedit omnem numerum substantiarum materialium. Et Dan. cap. 7. milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei.

3. RESPONSIO. Intellegendum est quod sicut vnum dicitur dupliciter sic & numerus qui non est aliud quam multitudo ex unitatibus aggregata. Vnum autem dicitur dupliciter. Primo modo pro vno quod conuertitur cum ente: & pro vno quod reperitur in sola quantitate. Similiter est quidam numerus qui constituitur ex unitatibus quae conuertitur ens generaliter, & alius qui constituitur ex unitatibus quantitatis quarum pluralitas est ex diuisione continui. Primus numerus reperitur in quocumque inuenitur natura entis pluralificata, & ideo reperitur in angelis. Secundus reperitur solum in habentibus quantitatem mobilem

quales non sunt angeli. Supposito hoc primo remouendus est error aliquorum circa materiam istam. Deinde de terminanda est veritas questionis.

5 Quantum ad primum sciendum quod Arist. & eius commentator, u. metaphysice, posuerunt numerum angelorum iuxta numerum orbium, uel motuum celestium, & ideo eum secundum unam opinionem sunt. 47. orbis uel motus orbium uel. 55. secundum aliam, dixerunt tot esse angelos & non plures, ratio huius opinionis fuit hæc, Intelligentia semper videtur esse in optima dispositione (cum sit supra natura creata in uniuerso) sed optima eius dispositio videtur esse in mouendo, quia per hoc assimilatur maxime causæ primæ. Per motum enim est causa rerum sicut & causa prima, ergo omnis intelligentia semper causat aliquem motum propter quod numerus & distinctio earum sumitur secundum numerum & distinctionem motuum.

6 Hæc autem opinio habet falsum fundamentum, scilicet optima dispositio intelligentiæ sit in mouendo, hoc enim non est uerum, quia quanto magis intelligentia plus recedit à causa prima tanto minus est perfecta. Et quanto plus accedit tanto est perfectior natura & operatio. Sed uidemus quod intelligentia maxime recedens à causa prima (ut anima rationalis) maxime uenit corpori (scilicet in ratione motoris & formæ) superior autem & perfectior ut angelus minus uenit, quia non in ratione formæ sed motoris. Solum ergo illa quæ est suprema minus uenit (scilicet nec in ratione motoris, nec in ratione formæ) ergo non est ex optima & perfectissima dispositione intelligentiæ quod semper moueat. Et quod subditur quod intelligentia in mouendo maxime deo assimilatur falsum est, quia potior est assimilatio, quæ est intelligendo & amando, quam illa quæ est in mouendo. Perfectior est enim assimilatio quæ est secundum potiorum perfectionem. Sed intelligere & amare sunt perfectiores operationes in deo quam mouere: in intelligendo enim scriptum & amando consistit eius beatitudo, & non in mouendo, ergo &c.

7 Quicquid autem sit de veritate questionis duplex est modus dicendi. Primus est quod plures sunt angeli specie differentes quam sint species rerum materialium, quod declarant sic. Ordo naturæ uidetur exigere quod illa quæ sunt nobiliora, excedant quantitate uel numero ignobiliora, unde uidemus quod corpora celestia in tantum excedunt hæc inferiora, ut hæc non habeant notabilem quantitatem ad illa. Sicut autem corpora celestia digniora sunt ceteris corporibus, ita substantiæ intellectuales digniores sunt omnibus corporibus. Excedunt igitur corporales substantiæ non in quantitate (cum illa non habeant) sed in numero. Sunt igitur plures species angelorum quam rerum materialium.

8 Sed istud non ualet, perfectiora enim non excedunt alia naturaliter nisi perfectione. Perfectio autem non est in numero (Alioquin plures essent personæ diuinæ quæ creatae.) Sed in quantitate non molis solum sed uirtutis magis. hic autem excessus uirtutis in substantiis separatis potest saluari in eis respectu inferiorum absque maiori numero, imo in unica substantia separata, ergo propter perfectionem substantiarum separatarum non oportet eas ponere in numero excedente substantiis corporales. Sed sicut corpora celestia excedunt inferiora non numero sed magnitudine molis, sic sufficit quod substantiæ separatae excedat substantiis corporales non numero, sed magnitudine uirtutis.

9 Alii autem declarant eandem conclusionem aliter, & dicunt quod debemus imaginari totum ordinem rerum in uniuerso, sicut unam lineam inter duo puncta (scilicet inter deum & materiam primam) intra quæ continentur omnia quæ sunt uel esse possunt, & omnia habent per se ordinem inter hæc duo extrema, sicut species numerorum inter se. imaginemus autem hanc lineam diuidi in puncto, qui est anima rationalis, à qua sit una linea, ascendendo ab ipsa ad Deum per naturas substantiarum intellectualium. Item ab ipsa usque ad materiam primam constituitur alia linea, descendendo ab anima usque ad materiam per naturas rerum corporalium, nunc est ita, quod ubi in linea est maior distantia inter duo puncta, ibi sunt plures partes lineæ, partes dico eiusdem quantitatis, ubi est minor distantia, ibi sunt

pauciores partes. Sed inter animam intellectualem & deum est maior distantia, quam inter animam & materiam, quare inter deum & animam sunt plures partes uirtutis quam inter animam & materiam primam. Sed inter deum & animam sunt species angelorum, inter ipsam uero & materiam primam sunt species substantiarum corporalium, ergo plures sunt species angelorum, quam substantiarum corporalium, & hoc est quod dicit Dion. quod celestes menses incommensurabiliter excedunt rerum mundanarum coartatam multitudinem, id est, multitudinem secundum speciem, quæ dicitur coartata, uel quia in una specie plura indiuidua, quæ coartantur, & sunt unum, quemadmodum dicit Porphyrius, quod participatio speciei plures homines sunt unus homo, uel quia species rerum materialium sunt inter duo extrema finita, & ita sunt quasi coartata inter illa. Species autem angelorum non sic, sed sunt inter deum & animam, inter quæ non est arata distantia, sed infinita.

10 Hæc ratio autem nihil concludit, nisi supponatur quod omnes gradus quibus Deus potest imitari à creatura spirituali sunt actu producti, quod poni non potest si sunt infiniti gradus imitabilitatis, sicut & illa linea imaginatur infinita. Talia autem infinita ponere in actu est impossibile (ut probatur est lib. 1. dist. 43. q. 2.) Si uero dicatur quod non sunt infiniti gradus imitabilitatis, sed finiti, tunc est omnino incertum an plures sunt gradus imitabilitatis in deo respectu creaturarum spiritualium, quam respectu corporalium, an pauciores, quia non arguitur esse plures, nisi propter maiorem distantiam inter animam & deum, quam sit inter animam & materiam primam. Et illa nullo modo probatur maior, nisi quia infinita, propter quod non sequitur quod sint plures gradus, nisi ponantur infiniti.

11 Quicquid sit tamen de hoc, si solum ponatur species angelorum plures quam rerum materialium, & non ponatur plures angeli in eadem specie, non oportet dicere quod angeli sint in numero multum excessiuo, quia non sunt species rerum in tam excessiuo numero, sicut de angelis dicitur Dan. 7. (ut dictum est in argumento) & in Job. 38. Nunquid est numerus militum eius? & propter hoc forte sunt omnes eiusdem speciei, uel saltem plures ex eis. Non enim uidetur omnino congrua ciuitatis differentium secundum speciem. Pluralitas autem talis, quæ est differentium secundum numerum totaliter est ex beneplacito productis, qui tot produxit, quot producere uoluit, cuius uoluntate scriptura nobis exprimit in locis præallegatis.

12 Ad primum argumentum in oppositum dicendum quod nihil prohibet minorem esse numerum quam animarum quæ fuerunt, quæ sunt, & erunt: Creantur enim quotidie, nec illæ quæ prius creatae fuerunt, desinant esse corruptis corporibus. Omnes enim angeli simul creati fuerunt. Quod autem maior numerus angelorum ponitur, quam corporum celestium causa est, quia corpora celestia solum habent ordinem ad inferiora secundum esse naturæ, & in ratione actiui, & ideo tot sunt, & non plura, quot sufficit ad agendum. Sed angeli præter ordinem quæ habent ad corpora celestia in mouendo ea (quod pertinet ad cursum naturæ) habent etiam ordinem alium quoad esse gratiæ. Sunt enim quidam ex eis in ministeriis missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, ut dicitur Heb. 1. & secundum Hieron. una quæque anima à sui exordio habet angelum ad suam custodiam deputatum.

13 Ad secundum dicendum quod in rebus maxime accedentibus ad causam primam debet esse minor pluralitas quantum ad partes quæ ueniunt in compositionem rei, sicut in binario qui maxime accedit ad unitatem sunt pauciores unitates quam in quoquam alio numero. Sed nihil prohibet quin in eis sit maior pluralitas secundum speciem, uel secundum indiuidua eiusdem speciei, sunt enim plures binarii, quam nouenarii. Et similiter possunt esse plures angeli eiusdem speciei, uel diuersarum, quam sint species uel indiuidua aliarum rerum, sunt tamen tot & non plures, quot Deus producere uoluit secundum ordinem suæ sapientie.

QUESTIO QUINTA.

Utrum potentia cognitua angelis sit illud idem quod est sua essentia.

Thom. 1. q. 74. ar. 4.

Circa

CIRCA cognitionem naturalem angelorum quaeruntur quatuor. Primum est, utrum potentia cognitiva sit id quod sua essentia. Secundum est, utrum angeli cognoscant res per suam essentiam, vel species. Tertium est, utrum cognoscant singularia. Quartum, utrum intellectus angelus sit semper in actu. Ad primum sic proceditur & arguitur quod virtus seu potentia intellectiva angeli differat realiter ab eius essentia, quia secundum diversitatem actuum est diversitas potentiarum. Sed esse est actus essentiae, & intelligere est actus potentiae intellectivae. In angelo autem intelligere non est suum esse, ergo nec intellectiva potentia est sua essentia.

2. Item Dionysius. ii. cap. Hierarchiae angelicae, dicit quod angeli dividuntur in substantiam, virtutem, & operationem. Ergo in eis aliud est substantia, aliud est virtus, & aliud operatio.

3. **IN CONTRARIUM** arguitur, quia mens & intellectus nominantur potentiam intellectivam, sed Dionysius & Damascenus in pluribus locis nominant angelus intellectus & mentes. Ergo angelus est sua potentia intellectiva.

4. **RESPONSIO.** Nos pauca novimus de angelis & eorum cognitione. Et illa pauca debemus tractare ex conditione animae nostrae, quae est de numero substantiarum intellectualium, quibus in illo ordine infima. Et secundum haec de quaestione proposita videtur esse dicendum quod potentia intellectiva angeli sit realiter idem quod sua essentia, quod potest persuaderi sic, quod enim potentia cognitiva animae nostrae differat ab essentia potissime coniungitur ex duobus (ut patet ex dictis in primo libro) vnum est, quod aliqua potentia animae sunt ad actus totaliter diversos, & separatos nullum ordinem inter se habentes, ut sunt adire, videre, & huiusmodi: propter quod oportet eos reducere in proxima principia realiter diversa, & non in vnum solum ut est essentia. Aliud est, quia essentia animae est actus corporis, aliqua autem potentia eius non sunt actus corporis ut intellectus & voluntas: propter quae oportet essentiam animae a praedictis potentiis differre realiter. Neutrum tamen istorum est in angelis, quia in eis non est nisi unica cognitio (videlicet intellectiva) quae potest reduci ad vnicum principium. Essentia etiam angeli non est actus corporis, sed est separata ab omni corpore, sicut & intellectus, propter quod ex nulla parte potest coniungi, quod potentia intellectiva angeli differat realiter ab eius essentia frustra autem ponitur plura, ubi vnum, sufficit, ideo, &c.

5. Ad primum argumentum dicendum est per interemptionem minoris, quia quavis intelligere sit actus potentiae actus intellectivae angeli realiter ab ipsa differens, quando intelligit alia a se, tamen esse non est actus essentiae realiter ab ipsa differens, imo sunt realiter vnum & idem utroque accepto secundum potentiam, vel secundum actum, sicut ostensum fuit in primo libro, distinctione octava.

6. Ad secundum dicendum, quod in angelis est substantia, virtus & operatio, secundum Dion. sed non dicitur quod omnia haec differant realiter, nec oportet de substantia & virtute.

QUESTIO SEXTA.

Utrum angeli cognoscant res per suam essentiam, vel per species.

Thom. 1. q. 55. ar. 1. & 2.

AD secundum sic proceditur. Et arguitur quod angeli intelligant per species, & non per suam essentiam, quia cognitio angeli se extendit ad omnia quae sunt, sed essentia angeli cum sit limitata ad certum genus & ad certam speciem non potest omnes res representare, ergo angeli non intelligit per essentiam suam.

2. Item si angelus intelligeret per suam essentiam, sequeretur quod semper & actu cognosceret omnia, videlicet se, & alia, consequens est falsum, ergo & antecedens. Probatio consequentis, quia si essentia angeli esset ei ratio representans alia, cum angelus semper, & actu cognosceret omnia alia quae per suam essentiam representantur ei, & sic patet consequentia.

3. Item decima propositio de causis dicitur, quod omnis intelligentia plena est formis, sed illas formas vocamus species, ergo angeli intelligunt per species, non ergo per suam essentiam.

4. Item Dionysius dicit quod angeli illuminantur rationibus rerum, ergo cognoscunt res per rationes earum, & non per suam essentiam.

IN CONTRARIUM arguitur, quia non minoris perfectionis est intelligere, quam intelligibilia representare, sed essentia angeli quavis sit finita, potest omnia intelligibilia intelligere, ergo potest ea representare, non obitante quod ipsa sit finita, sed propter aliud non negatur quod angelus non intelligat alia per suam essentiam, ergo &c.

RESPONSIO. Haec praepositio, per, potest denotare vel principium intellectivum, sicut dicimus quod homo intelligit per intellectum, vel illud quod est subiecti representativum, sicut dicimus quod homo intelligit causam per effectum. primum tenet se ex parte intelligentis, & secundum ex parte intelligibilis. Primo modo questio soluta est in precedente articulo, ubi ostensum est quod intellectus angeli est sua substantia, & sic angelus intelligit quicquid intelligit per suam substantiam tanquam per principium intellectivum & ideo questio solum est dubia secundo modo, videlicet utrum angelus intelligat omnia per suam essentiam, tanquam per representativum.

7. Circa quod est aduertendum quod angelus cognoscit se & alia a se. Sed cognoscendo se, seu suam essentiam non indiget alio representativo, sed immediate cognoscit se per se, seu per suam essentiam. Cuius ratio est, quia per hoc fit intelligere in nobis, & in quibuscumque aliis, quod intelligibile est praesens intellectui. nihil autem est adeo praesens intellectui angelico, sicut sua essentia, ergo angelus intelligit se per suam essentiam.

8. Et si dicatur quod eodem modo concludit ratio de intellectu nostro quod intelligat se per suam essentiam, quia est sibi ipsi praesens. Dicendum quod non, quia obiectum primo proportionatum nostro intellectui est aliquid prius sensatum, quia intellectus noster est cum sensu, propter quod intellectus noster (licet sit sibi praesens) non tamen in ratione primi intelligibilis ab eo, quia non est aliquid quod cadere possit sub sensu. Sed intellectus angelicus, qui a sensu non dependet, statim apprehendit omne intelligibile sibi praesens. Essentia autem angeli secundum se est intelligibilis, ideo &c. Et in hoc consentiunt tam theologi, quam philosophi.

9. De aliis autem ab angelo qualiter intelligantur per ipsum. Est aduertendum quod si opinio Avicennae esset vera videlicet quod prima causa creavit intelligentiam sibi proximam & immediatam, & haec aliam, & sic usque ad infimam quae creavit eorum, & mediante caelo omnia inferiora, & sic posset dici quod quilibet angelus cognoscit omnia per suam essentiam, sicut & causa prima, quia sicut causa prima ratione suae causalitatis representat sufficienter omnia (ut dictum fuit libro primo.) Sic quilibet intelligentia representat sufficienter omnia quae sub ipsa essent, quia esset causa eorum, & omnia quia essent supra ipsam quae esset causata ab eis, & haec viam tenet author de causis, qui dicit octava propositio quod omnis intelligentia scit id quod est sub se, & illud quod est supra se, verum tamen scit illud quod est sub se, quonia est causa eius. Et scit quod est supra se, quia acquiritur bonitates ab eo.

10. Sed quia haec opinio non est consona veritati, nec fidei: idcirco quaestio maiorem habet dubitationem. De qua quidam alij dicunt quod angelus intelligit alia a se per species, non quidem a rebus acceptas, sed concretas, seu a deo influxas, quae representant intellectui angelico alias res tam spirituales quam corporales, & rationes istorum tactae sunt in arguendo ad quaestionem. Ista autem species originaliter introductae videntur esse propter sensum visus, & sensibilia illius sensus. Color enim videtur facere speciem suam in medio, & in organo sicut sensibilibiter apparet in refractione, quae est in speculo. nisi enim istud fuisset forsitan nunquam fuisset facta mentio de speciebus requisitis ad cognitionem. Sed quia quidam credunt quod species coloris in oculo representat visui colorem, cuius est species, ideo ponunt tam in intellectu nostro,

S ; ; quam

d. 3. q. 2. se eius parvis

d. 35. q. 2.

visum, & aliud visibile, propter quod eis approximatissimum sequitur visio a quoquoque sit effectiva. Et similiter est de aliis sensibus. Sic tam res spirituales ut alii angeli qui corporales ut caelum & astra, & huiusmodi, quae secundum se sunt praesentes intellectui alicuius angeli propter ordinem & gradum, quae angelus habet inter partes uniuersae scilicet intuitiue cognoscuntur ab angelo absque alio representariuo. Et in hoc cognitio angelica continet modum & perfectiorem nostrae cognitionis sensitiuae, & plus, quia non extendit solum ad accidentia (ut sensus) sed etiam ad quidditates substantiarum. Sicut etiam praesentato intellectui nostro aliquo obiecto per actum sensitiuae partis sit intellectio a quoquoque illa sit effectiua, & ex illo cognitio intellectus noster alia intelligit propter habitudinem causae ad effectum, vel e contrario, & sic de aliis habitudinibus, sic angelus ex his quae intuitiue cognoscit per ipsarum rerum actualem praesentiam, cognoscit alia propter habitudinem quae habent ad prima cognita, siue illa habitudo sit causae ad effectum siue alia, & in hoc assimilatur nostrae cognitioni intellectiuae. Sed eam excedit in hoc quod intellectus noster cognoscit vnum per aliud discurrendo de noto ad ignotum. Intellectus vero angelicus, licet cognoscat vnum per aliud, non tamen discurrendo de noto ad ignotum. Sed statim & simul tempore vtrunq; cognoscit, licet vnum per aliud.

22 Ad primum argumentum dicendum quod essentia angeli non representat ei omnes alias res ab angelo cognoscibiles, sed hoc non est propter limitationem angeli ad certum genus, et ad certam speciem, sicut bene probat argumentum factum in oppositum. Sed hoc est quod ipsa non est causa aliorum sub se, quemadmodum essentia diuina est causa omnium, sicut prius declaratum fuit libro primo, dist. 35. q. 1.

23 Ad secundum dicendum quod concludit aequaliter quod angelus non cognoscit alia a se per species, sicut concludit quod non cognoscat per essentiam suam, & vtrumque concessum est. Quod autem ita sit patet, quia si sint species in angelo, per quas represententur ei res intelligibiles, quum ille species sint semper ei praesentes, videtur quod semper intelligat omnes res, quarum habet species, sicut si representarentur ei per suam essentiam. Nec valet si dicatur quod angelus potest vti vna specie, & non altera, & quandoque nulla quum sit substantia volens & libera, quia idem posset dici de essentia sua, quod non vteretur ea ad representandum res, nisi quando vellet, quorum neutrum est verum, quia licet in potestate hominis vel angeli sit quoadque applicare, vel non applicare ea, quibus applicatis necessario sequitur actio (verbi gratia) in potestate hominis vel angeli, est applicare ignem super, tamen non est in potestate eorum, quin facta applicatione sequatur actio. sic cum ad praesentiam illius quod sufficienter representat obiectum potentiae cognitiuae sequatur necessario cognitio, non est in potestate angeli quod non cognoscat illud quod ei representatur, sicut non est in potestate hominis, quod representato obiecto in phantasmatate intellectus non intelligat. Et ideo siue res intelligibiles represententur angelo per substantiam suam, vel per species idem sequitur: nos tamen dicimus quod per neutrum eorum eis representantur.

2. d. 36. q. 3

24 Ad tertium dicendum quod nunquam fuit intentio auctoris de causis, quod in angelo vel in intelligentia sint species, de quibus alii loquuntur, sed cum ipse fuerit platonius posuit tales formas esse in intelligentiis quales ideas posuit Plato, quas etiam quoadque vocauit formas. Plato autem secundum veritatem vocauit ideas cognitiones rerum, vel res ut cognitas, & non aliquas formas intellectui inherentes, vel per se subsistentes, sicut fabulose imposuit ei Aristoteles, & tales formas, hoc est rerum cognitiones dicit auctor de causis esse in intelligentiis.

25 Per idem patet ad quartum, quia secundum Dion. autem geli illuminatur rationibus rerum & cognitionibus earum, quia ipsa cognitio est earum illuminatio.

26 Argumentum in oppositum bene probat quod essentia angeli per hoc quod est limitata ad genus, & ad speciem non impeditur quin possit alias res representare, quia cum inter res diuersorum generum sit certa habitudo, vna potest per aliam representari. vnde & accidentia magna parte consistunt ad cognoscendum quod quid est (ut dicitur primo de anima) veruntamen quod angelus cognoscit perfecte & di-

functio omnes res naturales, spirituales & corporales ad rationem distinctam & perfectam representationem non sufficit essentia angeli, quia non continet alias res distincte nec formaliter, nec virtualiter cum non sit eorum causa, sicut essentia diuina est causa omnium.

QUESTIO SEPTIMA. Vtrum angelus cognoscat singularia.

Thom. 1. q. 57. ar. 2.

AD tertium sic proceditur. Et arguitur quod angelus non cognoscat singularia, quia infinitum secundum quod infinitum sit ignotum, ut dicitur 3. Phys. sed singularia sunt infinita saltem successiue, ergo sunt angelis ignota.

1 Item angelus alia a se per eorum praesentiam cognoscit (ut dictum fuit prius in praecedente quaestione) sed aliqua singularia saltem futura non possunt esse praesentia angelo, ergo non sunt ab eo cognita.

2 Ad idem est quod communiter allegatur ex dicto Boetii, quod singulare est dum sentitur, vniuersale dum intelligitur, sed in angelo non est cognitio sensitiua, ergo non cognoscit singularia.

3 IN CONTRARIUM est, quia cognitio angelica perfectior est quam nostra, sed nos cognoscimus singularia, ergo incognitiens est dicere quod angeli non cognoscent ea.

4 Item operationes sunt singularium, & circa singularia, sed angeli habent circa nos operationes & actiones custodiae & administrationis secundum illud Psal. Angelis suis Deus mandauit de te &c. Et ad Hebr. 1. cap. Omnes sunt administratorum spiritus, & in ministerium missi: & hoc non faciunt, nisi mediante cognitione, ergo cognoscunt singularia.

5 RESPONSI O. Duo sunt quae videntur facere difficultatem circa quaestione istam. Primum est, quia videtur aliquibus quod primum cognitum ab intellectu sit vniuersale, quod se habet per indifferetiam ad plura singularia, propter quod dubium est qualiter cognitio vniuersali cognoscatur determinate hoc singulare vel illud. Secundum est, quia singularium quaedam sunt necessaria, & quaedam contingencia, & quaedam praesentia, & quaedam futura, & futurorum quaedam dependent ex causis pure naturalibus, quaedam vero dependent ex libero arbitrio, in toto vel in parte: de quorum omnium cognitione non videtur quod possit eadem ratio assignari.

Tho. 1. q. 85. ar. 1. ad. 1. & arg. 3.

6 AD tollendum ergo haec duo dubia, aduertendum est quantum ad primum, quod primum cognitum ab intellectu non est vniuersale, sed singulare. Quod patet primo, quia primum obiectum, & omnis per se conditio obiecti praecedit actum potentiae. Potentia enim per suum actum non facit suum obiectum, sed supponit, sicut visus quoad actum videndi praesupponit colorem. Sed vniuersale vel conditio vniuersalis non praecedit actum intelligendi, imo fit per actum intelligendi, eo modo quo potest sibi competere fieri, esse enim vniuersale non est aliud quam esse intellectum absque conditionibus singularitatis & indiuiduatio nis, ita quod esse vniuersale est sola denominatio obiecti ab actu sic intelligendi, sicut dictum fuit prius libro primo, dist. 3. q. 5. ergo vniuersale non est primum obiectum intellectus, nec vniuersalitas est eius conditio per se, & ita primum intellectum non est vniuersale.

7 Si dicatur quod esse vniuersale non est esse sic intellectum, imo praecedit omnem intellectione, quia secundum commentatorem, intellectus agens facit vniuersalitate in rebus, & eius actio praecedit intellectiorem, saltem ordine naturae. Non valet, quia ut visum fuit libro primo, scitum est intellectum agentem ponere, & frivolum est dicere quod vniuersalitas fiat in rebus, quia vniuersalitas non potest esse in rebus, sed solum singularitas. Et si intellectus agens esset aliquid, & aliquid ageret, illud semper esse vnum numero, & singulare, & non vniuersale.

d. 3. q. 5.

8 Et si dicatur quod intellectus agens non facit vniuersale, nisi quia cum phantasmatate causat speciem in intellectu, quae representat rem in vniuersali: Non valet, quia probatum est supra, quod nulla species est in intellectu, quae representat ei suum obiectum.

Tho. 1. q. 85. ar. 1. ad. 4. vide Cuius

10 Itē omne reale repræsentatiuum, quod repræsentat naturaliter aliud, repræsentat ipsum secundum conditionem eius realem. Sed talis species si esset & aliquid repræsentaret, repræsentaret ipsum naturaliter, ergo repræsentaret ipsum, quantum ad eius conditionem realem. Sed esse vniuersale non est conditio realis, sed rationis, ergo talis species non repræsentaret vniuersale.

11 Itē in potentiis ordinatis, vbi terminatur actus prioris potentie, ibi incipit actus posterioris, sed sensus & intellectus in nobis sunt potentie ordinatæ: ergo vbi terminatur actio sensus tanquam prioris potentie, ibi incipit actio intellectus. Sed actus sensus terminatur ad singulare, ergo à singulari incipit actus intellectus.

12 Itē vniuersale est vni per abstractionē à multis, & de multis, de quibus dicitur, & in hac abstractione singularia, à quibus fit abstractio, habent rationē quasi termini à quo, & vniuersale rationē termini ad quē. Sed terminus à quo, præcedit terminū ad quē, ergo intellectus abstrahēs prius intelligit singularia, q̄ vniuersale. Et ad hanc intentionem dicit Aristot. 1. de anima, quod animal vniuersale, aut nihil est, aut posterius est suis singularibus.

13 Itē si intellectus noster nō intelligeret prima intellectiōne singulare hoc esset, aut quia non repræsentaretur ei, aut quia nō posset, aut quia non vellet. Primum nō potest dici, quia prima representatio quæ fit intellectui nostro fit per phantasma quod est representatiuum rei singularis, & sine ea intellectus nihil potest de nouo intelligere. Nec secundum, quia cōstat q̄ potētia intellectus nostri se extendit ad cognitionem singularium, alioquin de eis nō disputaremus, nec aliquid faceremus per liberū arbitriū. Cum factiōnes sint singulariū, & circa singularia. Nec tertium, quia velle sequitur cognitionē. Si ergo intellectus vellet nō intelligere singularia, vel nollet intelligere ea, sequeretur q̄ præcognosceret ea, & sic sequeretur oppositum positi. Relinquitur ergo quod intellectus noster prima intellectiōne intelligit singulare.

14 Itē patet specialiter secundū alios qui ponunt q̄ intellectus per se mouetur ab obiecto, quia illud per se & primō intelligit quod per se & primō mouet intellectum ad intelligendum. Mouet enim causandū cognitionē sui prius & principalius quā alterius: Sed singulare primō & per se mouet, & nō vniuersale. Quia actiōnes sunt singularium, & non vniuersalium, ergo singulare primō & per se intelligitur, quod concedendum est quicquid senserit, vel dixerit Aristot. per verba obscura & inuoluta, quæ ponit. 3. de anima.

15 Item quicquid esset de intellectu nostro, tamen de intellectu angelico oporteret dicere q̄ directē & per se intelligat singularia, quia vnica cognitio angeli, quæ est in intellectu, efficacior est q̄ nostra duplex cognitio, sensitua videlicet & intellectiua, vt dictum fuit prius. Sed constat q̄ nos primō & directē cognoscimus singularia per cognitionem sensituiam, quæ est prima omnium cognitionum nostræ intellectiue, ergo cognitio intellectiua angeli quatenus comprehendit perfectionem nostræ cognitionis sensituiæ est per se & directē singularium. Et cōfirmatur, quia illud quod magis habet de entitate, magis est cognoscibile, sed singularia plus habent de entitate q̄ vniuersalia, ergo magis sunt cognoscibilia. Sed ex parte virtutis cognituiæ ipsius angeli non potest esse defectus, cum ipsa sit perfecta, ergo angelus cognoscit prius & per sectius singulare quā vniuersale: & sic exclusum est primum dubium.

16 Quantum ad secundum est sciendum quod singularia se habent in duplici differētia, quædam enim dependent, quantum ad suum esse & fieri solum ex causis naturalibus, quædam autem dependent vel quantum ad esse, vel quantum ad fieri ex libe. arb. Singularia autem quæ dependent solum ex causis naturalibus si sint præsentia cognoscuntur infallibiliter ab angelo, nec est alia causa querenda, nisi quia sunt ei præsentia. Sicut nō est querenda causa quare visus percipit colorē sibi præsentē, & auditus sonum. Si vero sint præterita vel futura cōtingentia vel necessaria adhuc cognoscuntur infallibiliter ab angelo per hoc q̄ talia sunt præsentia cognitioni angelicæ, nō quidē in se sed in suis causis naturalibus, & angelus perfecte cognoscit totū ordinem causarū naturalium vniuersi,

quod patet sic, sicut à causa necessaria infallibiliter sequitur effectus, & in ea cognoscitur quid fit, & an sit, sic à causa contingente ei impedibili si nō sit impedita infallibiliter sequitur effectus & in ea cognoscitur quid fit & an sit. Cum igitur angelus cognoscat perfecte oēs causas naturales necessarias & contingentes seu impedibiles, & omnem causarum habitudinem ac per hoc sciat quæ causa aliam impedit vel nō impedit, manifestum est quod per hoc cognoscit oēs effectus purē naturales necessarios & contingētes quid sint, & an sint, siue sint præteriti siue presentes vel futuri. Istud autē plenius deductū fuit lib. 1. dist. 33. q. 2. quoad cognitionem diuinā, & idem est de cognitione angelica quantum tangit ad propositum.

17 De singularibus autē quæ vel quantum ad esse vel quantum ad fieri dependent à libero arb. est maior difficultas circa quā sunt duo consideranda. Vnum est quod talium singularium quædam sunt futura, quædam præterita, quædam præsentia. Aliud est q̄ libe. arbitrium reperitur in deo & in angelis & in nobis. Futura autem quæ ex solo libe. arb. diuino dependent, nō possunt ab angelis cognosci quid sint vel an sint nisi per reuelationem, de his enim sunt illuminationes vt patet inferius, vnde ministeria gratiæ (sicut incarnationē Christi & similia) nō cognouerūt angeli à principio nisi quibus reuelatum est, & qui de hoc illuminati fuerūt. Et causa est quia rationes talium nullo modo existebant in causis naturalibus sed solum in mente diuina quæ sibi soli plenissime nota est, futura autem quæ dependent ex libe. arb. angeli potest angelus cognoscere sicut & vnusquisq̄ suam affectionem cognoscit & ea quæ per affectionem seu voluntatē vult producere: quæ autē dependent ex libe. arb. alterius angeli vel nostro nō potest angelus per certitudinē cognoscere nec in se cum nondū sint, nec in causis suis, hoc est in affectio ne alterius angeli vel nostra anteq̄ istæ affectiones sint in angelo vel in nobis per eandem rationem.

18 Sed postquā in affectione alicuius angeli vel in nostra est actualiter velle facere aliquid in futuro: Alius angelus potest hoc præcognoscere inquantū potest cognoscere nostrā affectionē vel alterius angeli, qualiter autē & quantum possit vnus angelus cognoscere affectionem alterius angeli vel nostram dicemus inferius dist. 3. q. 5.

19 Quæ autē sunt iam præterita vel præsentia per libe. arb. diuinā facta & sunt supernaturalia (vt incarnatione) nō puto q̄ possint cognosci ab angelo quid sint vel an sint nisi per reuelationē. Et est eadē ratio quæ prius, quia rationes talium nullo modo sunt in causis naturalibus, vnde nec christus agnitus est à demonibus nisi per reuelationē vel per aliquam coniecturā ex miraculis & operibus eius sumptā, quantum enim cognoscerent humanitatē Christi, tamen quod ei esset vnita diuinitas nescierūt per certitudinem. Quæ autem nō sunt supernaturalia sed infra naturam (vt opera nostra) vel angelica cognoscuntur ab angelo per certitudinē ex eorū actuali præsentia. Cū enim talia sint à nobis cognoscibilia per sensum & intellectū, multo fortius possunt cognosci per angelum cuius cognitio vnica existens perfectior est omni cognitione nostra tam sensitua quā intellectiua.

20 Ex his patet qualiter sit intelligendū verbū Isidorī quod ponitur infra dist. 7. scilicet q̄ dæmones (& idē est de omnibus angelis) vigent triplici acumine sciētiæ, subtilitate nature, experientia temporū, reuelatione superiorum spirituum. subtilitate quidē etenim nature cognoscunt effectus in suis causis & causas in effectibus. Experientia vero temporū cognoscunt effectus præsentis qui in suis causis nullam præhabēt determinationē vt sunt effectus nostri libe. arb. Per reuelationē autem cognoscunt effectus supernaturales.

21 Ad primum argumentum dicendum quod quodlibet singulare est secundum se finitū quantum successio singulariū possit producere in infinitū accipiendo vnū post aliud, & ideo quodlibet singulare potest esse notū angelo. Et oia singularia simul sumpta quia illa sunt finita. Sed ipsa successio singulariū vt potens producere in infinitū nō est nota angelo, nisi sicut in finitū successiue potest esse vel nobis esse notū, videlicet, quid illud est acceptū est

Tho. 1. q. 57. ar. 3.

Tho. 1. q. 56. ar. 1. q. præc.

verē

verè cognitū, quia illud est finitum & determinatū, sed illud quod refertur accipiendū est indeterminatū, quia quodcumque dato adhuc possibile est dari aliud, & ideo indeterminatè cognoscitur, & solū in generali, scilicet quod possibile est plus accipi. Et quia secundū hoc attenditur infinitas ideo infinitū secundū quod infinitū dicitur ignotū.

21 Ad secundum dicendum quod singularia futura quæ non sunt secundum se præsentia angelo, sunt tamen ei præsentia ratione causarum suarum naturalium in quibus præexistunt, & sic possunt ab angelo præcognosci.

22 Ad tertium dicendum quod intentio Boëtii non fuit quod intellectus non possit cognoscere singularia, sicut & sensus, sed quod vniuersale non cognoscitur, nisi per solum intellectum.

QVÆSTIO OCTAVA.

Vtrum intellectus angelicus sit quandoque in potentia.

Tho. 1. q. 58. ar. 1.

AD quartum sic proceditur. Et videtur quod intellectus angelicus sit quandoque in potentia, quia contingit scire multa, intelligere vero vnum solum. 2. Topicor. igitur angelus non simul omnia intelligit, ergo intelligendo vnumquodque est simul in potentia ad intelligendum alia.

2 Item intellectus qui non est quandoque in potentia, sed semper in actu est actus purus, sed nullus actus est talis, nisi diuinus, quare &c.

3 CONTRA. in omni natura intellectiua, quæ quædoque est in potentia quandoque in actu est inuenire intellectum agentem & possibilem, sed in angelo non distingauius hos duos intellectus, quare &c.

4 RESPONSIO. Hæc questio, & illa qua queritur, An angelus simul omnia intelligat, quæ subsunt suæ naturali cognitioni videtur mutuo se includere, & quasi vna questio esse. Et ideo notandum soluendo vtranque questionem, quod cum potentia dicatur in habitu ad actum & actus sit duplex, scilicet primus & secundus, est etiam duplex potentia, scilicet ad actum primum, & ad actum secundum. actus primus ut quidam dicunt, est forma intelligibilis vel species. Actus secundus est considerare. Ad actum primum intellectus angeli nunquam est in potentia, quia illum gradum tenent angeli in spiritalibus substantiis quem tenent corpora cælestia in corporalibus. Corpora autem cælestia non sunt in potentia ad formam, quæ non sit completa per actum, ergo nec potentia intellectiua angeli est, quæ non sit totaliter completa per formas intelligibiles. Ad actum autem secundum, qui est considerare, est in eis potentia separata ab actu, non enim semper actu cogitant omnia, quorum species habet. Sed potest angelus, quum sit substantia volens & libera, vti vna specie, & non altera, ad intelligendum vnum, & non aliud.

q. 6. b. huius

5 Hæc autem opinio ponit quod angelus intelligat per species, quod prius improbatum est. Et adhuc improbari potest communi ratione, quæ talis est. Sicut corpus non potest simul figurari diuersis figuris, sicut videtur, nec intellectus noster vel angelicus potest simul informari diuersis speciebus. Nec valet si quis dicat quod non sunt ibi in actu simpliciter, nec simpliciter in impotentia sed medio modo. s. in habitu quo modo nihil prohibet plures species esse in eodem, quia quantum ad actum infors mandi omnes species sunt simpliciter in actu siue intellectus consideret actu siue non.

Vide Cai. 1. q. 85. ar. 4.

6 Dicendum est ergo quod angelus sicut dictū est intelligit se & alia à se. Respectu autē sui semper est in actu secundo, quia vnumquodque per hoc intelligitur quia præsens est intellectui, angelus autem semper sibi ipsi præsens est, quare &c. Et idem est de omnibus incorruptibilibus, quia semper sunt ei potentia. Respectu autem futurorum quæ dependet ex solis causis naturalibus angelus semper est in actu secundo, quia etsi talia non sint præsentia naturæ angelicæ secundum esse propriè existente, tamen ei præsentia sunt secundum esse quod habent in causis suis. Quæ autem dependent ex libero arbitrio nostro vel angeli, dum futura sunt, non sunt actu cognita ab angelo nisi forte per aliquam coniecturam. Dum autem sunt actu, cognoscuntur ab angelo, quæ autem sunt supernaturalia, & ex sola voluntate Dei dependent, nec futura, nec præsentia cognoscuntur ab angelo, nisi per reuelationem, & horum omnium red.

Questio I.

ditæ rationes sunt in præced. quæst.

7 Emergit autem hic vna dubitatio. sicut enim vnitas motus requirit vnitatē termini, sic vnitas operationis requirit vnitatem obiecti, ergo non videtur possibile quod angelus vno actu & simul intelligere plura possit quod est contra ea quæ dicta sunt. Et dicendū quod cum intelligere fiat in nobis per hoc quod intelligibile sit præsens intellectui, & similiter in angelo, quæ præsentiam iam facit non situs, sed ordo sicut dictum fuit prius, omnia illa habet rationem vnus intelligibilis, & vno actu intelligi possunt ab angelo, quæ sub vno ordine ei presentari possunt. Omnia autem quæ cognoscit angelus naturaliter ea sub vno ordine, & in ordine ad vnum presentantur eidem, videlicet in ordine ad essentiam suam, quæ talem gradum tenet in entibus, quod alia tam superiora quam inferiora sunt ei præsentia, vel in se, vel in causis suis: Et ideo possunt simul, & vnicō actu ab angelo cognosci.

Confer hæc cum in qua dixit in prima mo. d. 27. q. 4.

8 PER hoc patet ergo ad primū, sunt enim vnū intelligibile, quæ sub vno ordine continentur, & quæ habent ordinem ad vnum, qualia sunt omnia naturaliter intellecta ab angelo.

9 Ad secundum dicendū quod nullus intellectus nisi diuinus est, quin sit quandoque in potentia ad intelligendum aliqua (ea scilicet) quæ dependet ex libero arbitrio, & quæ sciuntur per reuelationem.

DISTINCTIO IIII.

Sententia huius distinctionis quartæ in generalis & specialis.

Post hoc videndum est, &c. Superius ostendit Magister, quales creati sunt angeli quantum ad dona gratuita. Hic ostendit quales creati sunt quantum ad dona perfecta. Et diuiditur in tres partes. Primò mouet questionem. Secundò soluit. Tertio recapitulat determinata. Secunda incipit ibi, Ad hoc autem quod. Tertia, quales fuerunt angeli: Secunda istarum diuiditur in duas, secundum duas questiones quas soluit. Secunda ibi, dicitur namque perfecti. Prima principalis diuiditur in tres. Primò soluit questionem quantum ad malos. Secundò quantum ad beatos opponendo & veritatem determinando. Tertio concludit quantum ad utrosque. Secunda, boni verò qui perfite runt. Tertia, Ex prædictis consequitur. Hæc est diuisio in generali.

2 IN speciali sic procedit Magister: Et proponit primò querendo an angeli sint creati beati an miseri, perfecti an imperfecti. Deinde respondet ad primum, dicens quod angeli non fuerunt creati mali vel miseri, quia non statim peccauerunt. Misera autem peccatum consequitur, & qui peccauerunt, & qui ceciderunt, non fuerunt creati beati, quia certitudinem euentus sui non habuerunt. Postea respondet quantum ad bonos opponens per Augustinum, quod boni sunt statim præcuerunt, mali verò non. Sed Magister dicit quod Augustinus loquitur inquirendo, non asserendo. Ante peccatum enim nulla fuit discretio malorum angelorum à bonis, & ideo vtrique erant sui status incerti. Postea respondet quod illi qui corruerunt, nunquam boni fuerunt, nisi perfectione naturali. Illi verò qui perstiterunt aut beati fuerunt in spe, quia aliquo modo beatitudinem præcuerunt, aut incerti sui euentus, & tunc nec aliter quam alii erant beati, & hoc probabilius videtur. Deinde respondet ad secundam questionem, dicens quod triplex est perfectio, quædam secundum tempus, quædam secundum naturam, quædam vniuersaliter. Primam habuerunt in creatione, secundam in confirmatione, tertiam verò solius Dei est. ideo quoad aliquid fuerunt perfecti, quoad aliquid imperfecti. vltimò recapitulando concludit ea quæ dicta sunt.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum angeli fuerunt creati beati, an miseri.

Tho. 1. q. 52. ar. 2.

In hæc distinctione agitur de statu in quo fuerit creati angeli, circa quam queruntur tria. Primum est, vtrum creati fuerint beati an miseri. Et videtur quod fuerunt creati beati, quia essentia beatitudinis in Dei visione consistit, Ioan. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te, &c.

S 5 Sed